

STUDIA POLONIJE

T. 28. Lublin 2007

CZESŁAW NOWIŃSKI

**WKŁAD UCZONYCH POLSKICH
W POŁUDNIOWEJ KALIFORNII
DO ŻYCIA SPOŁECZNO-GOSPODARCZEGO
I NAUKI AMERYKAŃSKIEJ***
(DO POCZĄTKU LAT DZIEWIĘCDZIESIĄTYCH XX WIEKU)

Na każdym uniwersytecie w południowej Kalifornii pracują polscy naukowcy. W niektórych placówkach jest ich wielu, w innych pojedyncze osoby. Poprzez swoje polskie pochodzenie i wkład w rozwój lokalnych społeczności byli i są najlepszymi ambasadorami Polski i Polonii.

NAUKI EKONOMICZNE, ROLNICZE, LEŚNE

NAUKI EKONOMICZNE

W latach pięćdziesiątych na Wydziale Ekonomii Katolickiego Uniwersytetu św. Ignacego Loyoli w Los Angeles podjął pracę ks. dr **Jacek Przygoda**. Urodził się 31 października 1910 r. w Polsce. Od młodych lat zdradzał powołanie do stanu duchownego. Ukończył gimnazjum w Skarżysku-Kamiennej na ziemi kieleckiej. Studia filozoficzne i teologiczne odbył w seminarium diecezjalnym w Sandomierzu, gdzie 4 czerwca 1933 r. został wyświęcony na kapłana. Miejscowy biskup, dostrzegając jego zdolności intelektualne, zatrudnił go w nauczycielstwie (1933-1936). Później (1937-1938) był redaktorem tygodnika diecezjalnego „The Sower of Truth” (Suweryn Prawdy). Ksiądz Przygoda

* Jest to fragment trzeciej części opracowania tegoż autora. Pierwszą dotyczącą nauk humanistycznych zamieszczono w „Studiach Polonijnych” 26(2005), s. 177-213; drugą – nauk technicznych – w „Studiach Polonijnych” 27(2006), s. 239-261.

zaczął pisać artykuły do wielu polskich czasopism, w tym również warszawskich. Niebawem został regularnym korespondentem tych pism. W 1938 r. ówczesny Prymas Polski, ks. kard. August Hlond, skierował go na studia do Katolickiego Uniwersytetu w Louvain w Belgii. Jednakże wybuchła wojna. Wraz z inwazją hitlerowskich Niemiec na Belgię służył pomocą duszpasterską polskim górnikom oraz rodakom wywozonym z Polski przez okupanta na przymusowe roboty. W czasie wojny ks. Przygoda odbył studia i uzyskał magisterium. Napisał pracę *Z Polakami w Belgii*. Wydawał podziemne pismo „Słowo Wolnej Polski” (Word of Free Poland).

Po zakończeniu wojny był rektorem Polskiej Misji Katolickiej w Belgii¹. W 1948 r. polska hierarchia kościelna wysłała go do Rio de Janeiro (Brazylia) i Caracas (Wenezuela) celem zorganizowania pomocy religijnej i charytatywnej dla tamtejszych Polaków. W tym samym roku wyjechał do Stanów Zjednoczonych, osiedlając się w Orchard Lake (Mich.), gdzie w polskim seminarium duchownym w St. Mary's College został profesorem. Wykładał ekonomię oraz pracował w dziale propagandy i publicystyki Zakładu². Jednocześnie pogłębiał swe studia na uczelniach w USA i Kanadzie. W 1952 r. uzyskał dyplom doktora filozofii z zakresu ekonomii³, a nieco wcześniej stopień doktora z teologii. Książd Przygoda okazał się utalentowanym pisarzem, autorem barwnych opisów kalifornijskiego piękna. Jego korespondencje z Kalifornii⁴ ukazały się m.in. w miesięczniku „Sodalis”. Był publicystą „Dziennika Polskiego”⁵.

10 września 1955 r. opuścił Orchard Lake i przeniósł się na stałe do Los Angeles. Na Wydziale Ekonomii Katolickiego Uniwersytetu św. Ignacego Loyoli otrzymał stanowisko profesora. Działal wóczas na niwie duszpasterskiej, naukowej, pedagogicznej i dziennikarskiej. Na Uniwersytecie pracował do roku 1976, tj. do przejścia na emeryturę. Jako emerytowany profesor prowadził wykłady w seminarium duchownym w San Fernando do roku 1990 (do śmierci). Publikował książki oraz artykuły w czasopismach polonijnych i amerykańskich.

Książd Przygoda umiał też znaleźć czas na pracę społeczną wśród Polonii oraz na działalność kulturalno-oświatową w organizacjach amerykańskich⁶.

¹ Ks. J. S z y m a ń s k i, *Organizacja opieki duszpasterskiej nad wychodźstwem polskim w Belgii w latach 1930-1947*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne” 83(2005), s. 359-363.

² *Dwudziestolecie kapłaństwa*, „Jednodniówka” 7(1958), nr 8/78, s. 4.

³ *Awans Ks. J. Przygody*, „Jednodniówka” 7(1958), nr 8/78, s. [4].

⁴ „Jednodniówka” 3(1995), nr 1/37.

⁵ *Dolina San Fernando*, „Jednodniówka” 3(1955), nr 11/35.

⁶ *Dwudziestolecie kapłaństwa*, s. 4.

Wśród polonusów podtrzymywał ścisłą więź między potomkami dawniejszych polskich emigrantów a nową Polonią, która napłynęła po II wojnie światowej. Nakłaniał obie grupy do większej aktywności społecznej i politycznej. Z nie-
spożytą energią podtrzymywał dziedzictwo polskie, tradycję oraz zwyczaje polskie. Był kapłanem Związku Kobiet Polskich i Stowarzyszenia Armii Krajowej w Los Angeles.

Ksiądz Przygoda był zainteresowany badaniami nad emigracją polską. Tak się złożyło, że w 1942 r. dr Oscar Halecki i Mieczysław Haiman utworzyli w Chicago Komisję do Badań Polskiej Emigracji. Dwa lata później została ona przeorganizowana na Polsko-Amerykańską Komisję Historyczną (Polish-American Historical Commission). W 1948 r. przyjęła nazwę Polsko-Amerykańskiego Towarzystwa Historycznego (Polish-American Historical Association). Od 1949 r. PAHA mieści się na stałe w Orchard Lake. Ksiądz Przygoda był jej członkiem, uczestniczył w zebraniach oraz służył radami. W 1971 r. został wiceprezesem, a rok później prezesem PAHA. W 1972 r. założył Kalifornijsko-Arizoński oddział tej organizacji z siedzibą na Uniwersytecie św. Ignacego Loyoli w Los Angeles, któremu to oddziałowi przewodził do końca życia. W roku następnym pod przewodnictwem ks. dr. Przygody oddział PAHA uczestniczył w 500-leciu obchodów urodzin Mikołaja Kopernika, jako sponsor wykładów zorganizowanych z tej okazji na Uniwersytecie Loyoli, oraz pomógł w urządzeniu kopernikowskiej wystawy malarstwa, plakatu, obrazów i innych eksponatów. W 1976 r. ks. Przygoda został przewodniczącym polskiego komitetu obchodów 200-lecia niepodległości Stanów Zjednoczonych na terenie południowej Kalifornii. W połowie lat siedemdziesiątych był redaktorem pracy zbiorowej pt. *Polish Americans in California 1827-1977 and who's who*.

Ksiądz prof. Jacek Przygoda był wielką i szanowaną postacią, autorem czterech książek wydanych w Belgii i Rzymie w latach 1942-1957: *Life with Poles in Belgium*, *Jezu ufam Tobie* (modlitewnik po polsku), *Texas Pioneers from Poland*. Był redaktorem tygodnika „Głos Polski” w Brukseli (1945-1946), redaktorem „Mikołaj Kopernik Quentennial” w Los Angeles (1973), „Underground Army” (Belgia 1941-1945). Był współredaktorem „Sodalis” w Orchard Lake oraz różnych polonijnych periodyków i gazet. Wreszcie działał w wielu stowarzyszeniach. W nowszym okresie piastował stanowisko sekretarza Polsko-Amerykańskiego Towarzystwa Historycznego w Los Angeles. Na zjeździe tegoż Towarzystwa w dniach 26-28 grudnia 1976 r. otrzymał medal Haimana. Nieco wcześniej w tym roku nadano mu Złoty Krzyż Zasługi oraz Złote Jabłko z tytułu uznania go nauczycielem roku w Los Angeles.

Ksiądz prof. Jacek Przygoda zmarł 25 października 1991 r. w wieku 81 lat.

Innym polskim ekonomistą wykładającym przez pewien czas na Katolickim Uniwersytecie św. Ignacego Loyoli był dr **Michał Zawadzki**. Studiował w Wielkiej Brytanii na uniwersytecie oksfordzkim w latach 1948-1951. Tytuł magistra otrzymał za artykuł pt. „Główne metody badań z dziedziny nauk społeczno-politycznych”. Pracował jako *Agriculture Economist*. W siedmiu okręgach w gospodarstwach farmerskich prowadził badania rachunkowości rolnej. Potem badaniami objął produkcję mleka. W Anglii miał trudności z kupnem mieszkania. Skorzystał więc z okazji, gdy w 1951 r. Anglicy uchwalili darmowy kurs okrętem dla 18 000 żołnierzy i oficerów do dowolnego kraju. Michał Zawadzki wyjechał do USA. W lutym 1952 r. został asystentem na University of Illinois w Champaign – Urban, gdzie w 1954 r. otrzymał tytuł doktora filozofii. Ostatecznie wybrał południową Kalifornię. W 1959 r. w Los Angeles podjął pracę na Uniwersytecie Loyoli, gdzie wykładał ekonomię. Razem z ks. dr. Jackiem Przygodą przepracował tam dwa lata (1959-1961). Uczył także w dwóch collège'ach – w Long Beach i Los Angeles. Na University Loyola zrobił doktorat z ekonomii. Po doktoracie udał się na uniwersytet do Chicago. Dostał się do specjalnej grupy opracowującej problemy gospodarcze Europy Środkowo-Wschodniej. Napisał część gospodarczą Polski i Czechosłowacji. Przebywał tam osiem miesięcy. Po przepracowaniu, prawdopodobnie na Uniwersytecie Kalifornijskim (UCLA), czterech następnych lat przeszedł do pracy stanowej, z którą związał się na okres 20 lat, tj. do przejścia na emeryturę w 1981 r. W Departamencie Zasobów Wodnych Stanu Kalifornia pracował jako ekonomista. W latach siedemdziesiątych dodatkowo prowadził na terenie parafii Matki Boskiej Jasnogórskiej w Los Angeles pogadanki z życia społeczno-ekonomicznego i religijnego. Na przykład wygłoszona w 1972 r. pogadanka poświęcona była kryzysom współczesnych wartości religijnych⁷. Dr Zawadzki odgrywał czołową rolę w kwestii rozwiązywania najważniejszych problemów Kościoła na terenie archidiecezji Los Angeles⁸.

M. Zawadzki ma na swym koncie sporo publikacji, najczęściej związanych z tematyką ekonomiczną. Publikował w takich pismach, jak „Horyzonty”, „Gwiazda Polarna”, „Los Angeles Time”, „Christian Time Monitor” i innych. Artykuły pisał po polsku i częściowo po angielsku⁹.

Dr Michał Zawadzki zmarł prawdopodobnie w 1995 r.

⁷ Cz. Nowiński, *Dzieje polskiego Kościoła rzymskokatolickiego w Południowej Kalifornii*, Wrocław 1977, s. 54.

⁸ Tamże, s. 54, 75, 78, 79 i 172.

⁹ W. Zawadzka – relacja ustna.

Długoletnim wykładowcą statystyki i rachunkowości na Katolickim Uniwersytecie św. Ignacego Loyoli był prof. **Jan Garstka**¹⁰.

Na Kalifornijskim Uniwersytecie Stanowym w Northridge od wielu lat pracują **Elżbieta i Ginter Trybusiowie**, oboje ekonomiści, wcześniej wykładowcy Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu. Elżbieta Trybuś jest *assistant profesor* nauk zarządzania (*Management Science*), a jej mąż specjalistą od rachunku prawdopodobieństwa i innych zagadnień ekonomicznych¹¹. Ich syn otrzymał w 1988 r. stypendium od Polskiego Klubu Uniwersyteckiego¹².

Na Kalifornijskim Uniwersytecie w Santa Barbara prowadził badania ekonomiczne ekonomista i inżynier **Roman Krzeczkowski**. Współpracował z General Electric. Zmarł w młodym wieku¹³. Na tej uczelni statystykiem był **Jacek Leśków** (absolwent Politechniki Wrocławskiej), który na początku lat dziewięćdziesiątych powrócił do Wrocławia¹⁴.

Na Kalifornijskim Uniwersytecie Stanowym w Long Beach na stanowisku wicedyrektora ds. finansowych pracowała w latach osiemdziesiątych **Roma Kochan**¹⁵.

W Kalifornijskim Stanowym Uniwersytecie Politechnicznym w Pomonie na Wydziale Marketingu wykładała od 1978 do 1992 r. prof. **Helena Czepiec**. Od 1988 r. pełniła funkcję koordynatora International Business Major. Była członkiem Amerykańsko-Polskiej Izby Handlowej w Long Beach. Podczas sześciotygodniowego pobytu w Polsce prowadziła kurs dla średniego personelu menadżerskiego (*Management*) w zakresie podstaw reklamy i marketingu, w tym przede wszystkim marketingu menadżerskiego. Wspomagała swoją wiedzą przedsiębiorców i kierownictwo branż cukrowniczych, zakładów chemicznych, budowlanych, produkujących sprzęt rolniczy i leśny, którzy byli słuchaczami zajęć w Wyższej Szkole Biznesu w Lublinie. Do końca 1992 r. przeszkolono 4 tys. uczestników. Kursanci uznali prof. Helenę Czepiec za najlepszego wykładowcę szkoły. W przemówieniu 15 grudnia 1992 r. na spotkaniu polskiego biznesu w Lublinie prof. H. Czepiec podzieliła się informacjami i naświetliła sprawę programu Biznesu. Uczestnicy spotkania otrzy-

¹⁰ Czesław Olechno-Huszczka – relacja ustna.

¹¹ Według uzyskanych danych z sieci komputerowej prof. Kazimierza Kowalskiego.

¹² Gene Olechno-Huszczka – relacja ustna.

¹³ Tamże.

¹⁴ Tamże.

¹⁵ Według danych sieci komputerowej zebranych przez prof. Kazimierza Kowalskiego; T. Jaroszewicz i Ryszard Wideryński – relacja ustna.

mali wydrukowane materiały ukazujące polskich przedsiębiorców i biznesmenów, szukających kontaktów z członkami wspomnianej Izby Handlowej¹⁶.

NAUKI ROLNICZE I LEŚNE

Naukowcem w dziedzinie rolniczej na Uniwersytecie Kalifornijskim w Riverside jest prof. **Zbigniew J. Kubała**. Urodził się 9 stycznia 1956 r. Tytuł magistra zdobył na Politechnice Poznańskiej w 1980 r. w zakresie inżynierii środowiskowej. Dwa lata później złożył egzamin magisterski na Uniwersytecie Adama Mickiewicza w Poznaniu z metod matematycznych i programowania. Natomiast tytuł naukowy w inżynierii lądowej (program środków wodnych) otrzymał w Princeton University w New Jersey w 1985 r. Ukoronowaniem tych tytułów było uzyskanie na tymże uniwersytecie w 1988 r. doktoratu z filozofii w zakresie inżynierii lądowej i działań badawczych. W dziedzinie naukowo-dydaktycznej prof. Kubała przeszedł sześć etapów. Ukazuje to tabela 1.

Tabela 1. Stopnie naukowe prof. Zbigniewa J. Kubały

Awans naukowy	Uniwersytet lub placówka naukowo-badawcza	Okres
Pracownik badawczy	Akademia Rolnicza w Poznaniu – Wydział Matematyki i Statystyki	1981-1982
Research assistant	The Ohio State University-Columbus – Wydział Inżynierii Lądowej i Programu Badawczego Wody	1983
Research assistant	Princeton University, New Jersey – Wydział Inżynierii Lądowej i Programu Badawczego Wody	1983-1988
Postdoctoral associate	Ralph M. Parsons Laboratory MIT-Cambridge (Massach.) – Wydział Inżynierii Lądowej	1988-1989
Postdoctoral researcher	University of California at Berkeley (CA)	1989-1990
Assistant professor of Hydrology	University of California at Riverside – Wydział Nauk Gleboznawczych i Środowiskowych	1990-

Źródło: Zbigniew J. Kubała, curriculum vitae

Zbigniew J. Kubała dwa lata przepracował jako pracownik badawczy w Akademii Rolniczej w Poznaniu. W 1983 r. wyjechał za granicę. Pracował

¹⁶ Chamber Member Trains Midolle Management Personal in Poland, Business Update a Mounthly Publication of the U.S. – Poland Chamber of Commerce, Southern California 1992, z listopada-grudnia, vol. 1, nr 5, s. 3.

głównie na wydziałach inżynierii lądowej różnych uniwersytetów (Ohio, Princeton, Cambridge, Berkeley). Od 1990 r. na stałe związany jest z Uniwersytetem Kalifornijskim Riverside (Wydział Nauk Gleboznawczych i Środowiskowych). W latach 1981-1990 z pracownika badawczego awansował na *assistant professor of Hydrology*. W swojej karierze naukowej przeprowadził eksperymenty badawcze w zakresie 21 problemów związanych głównie z wodą i inżynierią wodną.

W latach 1993-1996 był członkiem HASCE Committee of Groundwater Hydrology. Związany jest także z American Geophysical Union (AGU), American Society of Civil Engineers (ASCE) Society of Engineering Science (SES), The Geological Society of America (GSA), National Ground Water Association (NGWA), International Association of Hydrogeologists (IAH), Soil Science Society of America (SSSA), American Society of Agronomy (ASA).

Profesor Kubała opublikował kilkadziesiąt artykułów. Przygotował na zasadzie kontraktów i zleceń w latach 1990-1993 siedem zagadnień w grupie czterech problemów. Dodać należy, iż był członkiem zespołu redakcyjnego czasopisma „Scholastic Hydrology and Hydraulics” (1992-1993). Brał udział w dwóch konferencjach międzynarodowych na uniwersytetach w Japonii (1990) i Kanadzie (1994) oraz w seminariach ogólnokrajowych na Uniwersytecie Kalifornijskim w San Diego (1991) i innych. Na każdej konferencji i seminarium wygłaszał referaty¹⁷.

Innym uczonym polskim pracującym na Uniwersytecie Kalifornijskim w Riverside jest prof. **Andrzej Bytnerowicz**. W 1972 r. w Szkole Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie uzyskał tytuł magistra w zakresie nauki o żywności. Natomiast w 1981 r. otrzymał na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach stopień doktora nauk przyrodniczych. Przebieg jego pracy naukowej w Polsce wyglądał następująco:

- w latach 1972-1973 był pracownikiem Instytutu Przemysłu Fermentacyjnego w Warszawie;
- w latach 1973-1975 był pracownikiem badawczym na Wydziale Plant Biologii Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie. Prowadził studia nad wpływem zanieczyszczenia przemysłu chemicznego na środowisko chronionych rzek;
- w latach 1975-1981 był kierownikiem laboratorium analiz chemicznych na materiał roślinny w Polskiej Akademii Nauk w Warszawie. Badał analizę

¹⁷ Dane na podstawie: Zbigniew J. Kubała, curriculum vitae.

roślinności, gleby i próbek zanieczyszczonego powietrza przy różnicy zanieczyszczeń środowiska.

W 1981 r. wyjechał do Stanów Zjednoczonych jako stypendysta Fulbrighta świeżo po obronie doktoratu na Wydziale Biologii i Ochrony Środowiska Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Na miejsce rocznego stażu wybrał Stanowe Centrum Badania Zanieczyszczeń Powietrza przy Uniwersytecie Kalifornijskim w Riverside. Jest to jeden z bardziej znanych ośrodków światowych, gdzie prowadzone są badania nad reakcjami chemicznymi zachodzącymi w smogu fotochemicznym (typowymi dla doliny Los Angeles) i dotyczące wpływu zanieczyszczenia powietrza na roślinność. W czasie rocznego stypendium w Centrum dr Bytnerowicz zajmował się badaniem wpływu ozonu i dwutlenku siarki w połączeniu z zasoleniem gleby na wzrost, rozwój uszkodzeń, procesy fizjologiczne i skład chemiczny roślin. W wyniku badań wykazał m.in., że zwiększone zasolenie gleby może obniżać toksyczne działania zanieczyszczeń powietrza na roślinność. Opublikował na ten temat artykuł w czasopiśmie „Journal of Environmental Quality”.

W związku z tym, że w trakcie pracy na warunkach stypendium dr Bytnerowicz podjął decyzję o pozostaniu w Stanach na dłużej, musiał znaleźć stałą pracę. Udało mu się dostać posadę stażysty po doktoracie (tzw. *Postdoctoral assistant*) u prof. C. Raya Thompsona w tym samym Centrum Badania Zanieczyszczeń Powietrza. Przez następne trzy lata (1982-1985) brał udział w różnych badaniach poświęconych wpływowi ozonu, dwutlenku siarki, tlenków azotu i kwaśnego opadu atmosferycznego na roślinność rolniczą i pustynną, typową dla południowej Kalifornii. Badania swe prowadził w Riverside, na pustyni Mojave oraz w centralnej Dolinie Kalifornijskiej, stosując najrozmaitsze metody gazowania roślin substancjami toksycznymi. Jego badania wykazały, że smog fotochemiczny powoduje duże straty w rolnictwie kalifornijskim, które wówczas szacowano na miliony dolarów rocznie. Określił też stopień zagrożenia roślinności pustyni Mojave przez ozon i dwutlenek siarki. Miało to na celu określenie biologicznych wpływów rozprzestrzeniającego się smogu z rejonu Los Angeles oraz zwiększonych emisji dwutlenku siarki z budowanych elektrowni na pustyni.

W roku 1986 dr Bytnerowicz został awansowany na samodzielny pracownika nauki jako *plant chemist*. Od października 1990 r. pracuje na stanowisku ekologa w Amerykańskiej Służbie Leśnej (USDA Forest Service), jako ekolog w stacji doświadczalnej w Riverside. Dodatkowo razem z prof. Alicją Breymeyer z Instytutu Geografii PAN w Warszawie i prof. Reginaldem Noble z Bowling Green State University (Ohio) koordynuje program badawczy między Stanami Zjednoczonymi i krajami Europy Środkowej i Wschodniej

pt. „Wpływ zanieczyszczeń powietrza i zmian klimatycznych na ekosystemy leśne w Europie Środkowej i Wschodniej oraz w Stanach Zjednoczonych”. Program ten ma na celu poznanie mechanizmów zachodzących zmian oraz pomoc w zapobieganiu i naprawianiu strat powodowanych przez zanieczyszczenia środowiska w lasach. Poza zajęciami naukowymi uczestniczy w życiu kulturalnym Polonii w Los Angeles, biorąc udział w spotkaniach Klubu Kulturalnego im. Heleny Modrzejewskiej oraz w innych polonijnych imprezach kulturalnych¹⁸.

Należałoby wspomnieć o osobach tylko częściowo związanych z rolnictwem. Na Katolickim Uniwersytecie św. Ignacego Loyoli u schyłku lat pięćdziesiątych profesorem geofizyki był dr **R. Johns**, przyznający się do polskiego pochodzenia. Od 1964 r. należał do Polskiego Klubu Uniwersyteckiego przy tej uczelni¹⁹. Natomiast na UCLA do połowy lat osiemdziesiątych pracowała w laboratoriach dr **Maria Wolska-Wegner**, zamieszkała w Los Angeles. Zajmowała się tam badaniem minerałów. Została włączona w skład zespołu, któremu powierzono analizowanie skał księżycowych, dostarczonych na ziemię przez załogę statku „Apollo”. Była z urodzenia Amerykanką, lecz lata dziecięce i młodość spędziła w Wielkopolsce. Do Stanów Zjednoczonych powróciła po zajęciu Polski przez wojska niemieckie.

¹⁸ Andrzej Bytnerowicz, curriculum vitae.

¹⁹ *Polish University Club*, „Nasze Sprawy” 1964, nr 26, s. 10.